

tito o poljoprivredi

viden s. randelović

3 članci

—→ U epohi Tita, Jugoslavija je u relativno kratkom vremenskom periodu od zaostale agrarne prerasla u srednjerazvijenu industrijsku zemlju. Tito je o problemima poljoprivrede i sela govorio u kontekstu širih privrednih i društvenih pitanja, ali u značajnim, odlučujućim trenucima. Njegovi su pogledi i stavovi o pitanjima poljoprivrede i sela imali značajan uticaj na pravilno određivanje pravaca razvoja naše poljoprivrede, puta njenog socijalističkog preobražaja, kao i kreiranja naše agrarne politike.

tito o značaju poljoprivrede

Problemi poljoprivrede i sela uvek su bili predmet interesovanja druga Tita.

Još u toku rata, u jesen 1944. godine, pod Titovom se inicijativom organizuju dobrovoljne brigade koje odlaze na rad u Srem i druge delove zemlje na berbu kukuruza i drugih useva, da bi spasile žetvu i osposobile zemljište za narednu setvu. Zemlja je bila na domaku oslobođenja, a posle toga je trebalo živeti, što je u izvesnom smislu značilo da je trebalo imati dovoljno hrane. Stoga se donose naredbe o angažovanju radne snage iz pasivnih krajeva i gradova u poljoprivrednim radovima. U krajevima koji su ostali bez vučne snage vrši se mobilizacija zaprežne stoke i mašina, pre svega u Vojvodini. Maja meseca 1945. godine donosi se naredba o mobilizaciji obradom napuštenih površina u severnim delovima zemlje.

Samo nekoliko dana posle oslobođenja zemlje, 16. maja 1945. godine, Tito se našao u dobanovačkom ataru među seljacima. Latio se pluga, te izgovarajući reči: »Da vidimo kako to ide?« — govorio seljacima: »Moramo sačuvati svako zrno kukuruza i pšenice.«

Posle drugog svetskog rata Tito je često ukazivao na velik značaj poljoprivrede, budući da naša zemlja ima veoma pogodne prirodne uslove za razvoj ove oblasti proizvodnje, i da je nemoguć opšti privredni razvoj zemlje bez odgovarajućeg razvoja poljoprivrede. U ekspozou o politici nove vlade u Beogradu 2. februara 1946. godine Tito ističe:

»Vlada smatra poljoprivredni sektor kao jedan od najvažnijih u privredi«.

Nekoliko godina kasnije, u Čačku 25. septembra 1951, Tito podvlači:

»Za nas u Jugoslaviji poljoprivreda je jedna od najvažnijih grana naše privrede... Jer, ako mi budemo ostali na tom nivou u poljoprivredi na kome smo danas, ako ne budemo imali dovoljno raznih mašina za obradu zemlje, razne alatke, vršalice i druga sredstva, mi nećemo moći da postignemo ni naš cilj u industriji...«

U Zenici, govoreći 12. oktobra 1958. godine o odnosima između industrije i poljoprivrede, te o ulozi poljoprivrede u našem privrednom razvoju, Tito je istakao:

»...Pokazalo se da industrijalizovana zemlja mora isto tako da ima i visoko razvijenu poljoprivredu«.

titovi stavovi prema seljaštvu

Tito je uvek ukazivao na ulogu i masovno učešće seljaštva u našoj revoluciji, na njegov borbeni heroizam; isticao je da je savez i jedinstvo radničke klase i radnog seljaštva jedan od bitnih uslova za dalju uspešnu izgradnju i razvoj zemlje. Tito je govorio da radno seljaštvo u procesu socijalističkog preobražaja poljoprivrede ne treba ekspropriisati, budući da seljaci nisu eksproprijatori, da njihova sredstva za proizvodnju nemaju kapitala, da oni žive od svoga rada; ali istovremeno je ukazao da politika prema raznim kategorijama seljaštva mora biti diferencirana.

Tako u govoru na Kongresu jedinstvenih sindikata Srbije u Beogradu 3. juna 1945. godine, Tito poručuje radnicima i seljacima:

»...Mi smo nesalomljivo jedinstvo radnika i seljaka. Nerazrušivi savez radnika i seljaka uslov je za očuvanje tekovina narodnooslobodilačke borbe«.

Pri tome Tito nikada ne zaboravlja da:

»Jedan od čvrstih temelja na kojima stoji nova Jugoslavija jeste seljaštvo, o kome država mora da vodi najveću brigu, u prvom redu o njegovom najbrojnijem delu, siromašnom seljaštvu«.

U političkom izveštaju CK KPJ na Petom kongresu KPJ 21. jula 1948. godine u Beogradu, govoreći pored ostalog i o karakteru agrarne reforme kao prve revolucionarne mere nove Jugoslavije u oblasti poljoprivrede — kojom su likvidirani kapitalistički odnosi u selu, ukinuta eksploatacija na bazi posedovanja zemlje i ostvareni uslovi za konstituisanje i razvoj državnog a kasnije i društveong sektora u našoj poljoprivredi, Tito je rekao:

»Zemlja pripada onima koji je obrađuju... Ne može biti velikih zemljišnih poseda u privatnim rukama ma na kome temelju. Ne samo da je oduzeta sva zemlja veleposednika i data seljacima, ili su od nje stvorena državna poljoprivredna imanja, već je oduzeta zemlja od 30 hektara pa naviše svima bogatim seljacima, i raspo-deliena među siromašne seljake.

Time je zadat jak udarac kapitalističkim elementima na selu, seoskim bogatašima, a pomognuto je siromašnim seljacima«.

U govoru u Slavonskom Brodu 17. maja 1953. godine, objašnjavajući donošenje Zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opšte-narodne imovine kojim se ograničava veličina poseda seljačkog gazdinstva, Tito naglašava:

»Ja vam kažem da sve što radimo, i to što snižavamo imanje na 10—15 hektara, radimo radi toga da veliki dio seljaka sa malo zemlje ili bez zemlje ne propadne i ne bude bez posla... Mi ćemo tu zemlju platiti. Nećemo je uzeti besplatno, a za one koji hoće da rade, 10 hektara obradive zemlje je vrlo lijepo imanje«.

Posle reorganizacije SRZ Tito je, poznavajući mogućnosti individualnih gazdinstava, perspektivu naše poljoprivrede i seljaštva uopšte video u stvaranju krupne socijalističke proizvodnje — krupnih gazdinstava. Otuda je u razgovoru sa slušaocima seminara Edi Šervuda, 25. jula 1955. godine na Brionima, govoreći o proizvodno-ekonomskim i drugim karakteristikama individualnih gazdinstava u našoj poljoprivredi, istakao:

»Mi ne napuštamo ideju da u Jugoslaviji jednoga dana dođe do toga da se na neki način objedine sitna imanja i da se u tom pogledu nađe jedan 'modus vivendi'«.

*zadruga i udruživanje
u socijalističkom preobražaju
naše poljoprivrede*

Tito je posebno ukazivao na ulogu i značaj zadruga i udruživanja u razvoju poljoprivrede i sela. U svom govoru na Četvrtom plenumu Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije u Beogradu 27. novembra 1955. godine naglasio je:

»...Ovdje se sada radi o tome da postepeno omogućimo raznim sredstvima, našim postojećim zadrugama da se na selu što više afirmišu, da budu transmisija za povećanje na čitavom sektoru poljoprivrede«.

Tito ukazuje i na ogromne neiskorištene rezerve koje postoje u našoj poljoprivredi, što je komentirao i u razgovoru s direktorom lista »Mladost« 28. maja 1957. godine:

»Kakvi su danas naši prinosi u poljoprivredi? 10—20 metričkih centi pšenice. A ima zemalja koje dobijaju i po 50 i 60 metričkih centi. Dakle, i kada udvostručimo sadašnju poljoprivrednu proizvodnju, ni to neće biti završna faza, jer možemo da utrostručimo i učtverostručimo prinose sa naše zemlje«.

U razgovorima vođenim 30. marta 1967. godine sa rukovodiocima nekoliko velikih jugoslovenskih poljoprivredno-industrijskih kombinata te naučnim radnicima u poljoprivredi i proizvođačima o dostignućima u poljoprivrednoj proizvodnji i neposrednim zadacima s kojima se suočavaju radne organizacije i proizvođači u ovoj oblasti, Tito je ukazao na značaj i ulogu kooperacije između organizacije društvene privrede i industrijskih poljoprivrednih proizvođača u procesu daljeg razvoja naše poljoprivrede:

»Trebalo dalje razvijati kooperaciju socijalističkog sektora sa individualnim proizvođačima, a ja mislim da će se ta kooperacija vremenom pretvoriti u integraciju. Za nas je sada veoma važno da svi naši poljoprivredni proizvođači, i sa socijalističkog sektora i individualnog, daju što više proizvoda.«

Tito je uvek smatrao da je zadatak zadrugara i udruženja zemljoradnika da omogućе gazdinstvima individualnih zemljoradnika da prošire materijalnu osnovu rada, da ubrzaju proces podruživanja poljoprivredne proizvodnje, doprinesu povećanju ukupne i robne poljoprivredne proizvodnje i dohotka proizvođača, te stvore uslove da se zemljoradnici u većoj meri iskažu i angažuju kao samoupravljači.

*investicije u poljoprivredi,
korišćenje sredstava
i poreski sistem*

Nedovoljna ulaganja u poljoprivredu u jednom su periodu dovela do stagnacije u njenom razvoju. Takvo je stanje poljoprivrede imalo nepovoljan odraz na naš ukupan privredni razvoj. Posle 1953. godine (a naročito posle 1957) u cilju daljeg i bržeg razvoja poljoprivrede počelo se sa većim ulaganjima. Tito je isticao i podržavao nužnost većih investicija u poljoprivredi, ali pri tom naglašavajući da sredstva koja se ulažu moraju biti racionalno i efikasno korištena.

U referatu na Šestom kongresu KPJ u Zagrebu 3. novembra 1952. godine, ranija mala ulaganja u poljoprivredu Tito objašnjava sledećim:

»... Izgradnja industrije neće biti tako velika kao prvih 5—6 godina, ali će se znatno morati povećati investicije za poljoprivredu... to nije zbog nekog svesnog zanemarivanja i potcenjivanja poljoprivrede, već je to posledica objektivne nužde u prvom periodu naše izgradnje.«

Na Četvrtom plenumu Socijalističkog saveza radnog naroda u Beogradu 27. novembra 1955. godine, naglašavajući da se sredstva moraju racionalno koristiti, Tito apeluje:

»Kad dajemo, a davaćemo više investicija poljoprivredi, moramo znati zašto dajemo i šta će od toga imati zajednica.«

Na govoru u Splitu 6. maja 1962. godine Tito je istakao da se u poljoprivredi sredstva moraju decentralizovati, kako bi radni ljudi mogli o njima neposrednije odlučivati:

»Moramo popraviti i način na koji se daju ta sredstva. Mi moramo veća sredstva ostavljati dolje, po republikama koje najbolje znaju gdje je najrentabilnije da se ona ulože, a ne da se stalno daje odozgo. Mi uzimamo odozdo pa onda dajemo odozgo, a jedan dolar dio se od toga izgubi pri tome, na putu po bankama...«

U Rumi (25. septembra 1953. godine) govoreći o poreskoj politici i poreskom sistemu u poljoprivredi, odnosno prema individualnim gazdinstvima, Tito ukazuje na nužnost izgradnje sistema koji će stimulisati zemljoradnika na veću proizvodnju:

»... Mi ćemo u najkraćem roku zavesti porez na katastarsko jutro ili hektar. Pri tome će se voditi računa o bonitetu zemlje, o mjestu gdje se zemlja nalazi, a također će morati da se vodi računa i o tome da se ne pređe plafon«.

*mesto i uloga kadrova
u poljoprivredi i perspektive
naše poljoprivrede*

Tito je ukazivao i na odgovornost stručnjaka koji treba da budu nosioci progressa u poljoprivredi, borci za prevazilaženje tradicionalnih načina proizvodnje, zastarelih shvatanja o razvoju poljoprivrede i njenim mogućnostima; govorio je i o nedostacima sistema obrazovanja u pripremanju kadrova za poljoprivredu, o teškoćama koje prate taj rad; govorio je i o podršci društva u svemu tome, pa i svojoj ličnoj podršci. Tito smatra da se *sistemom školovanja i obrazovanja moraju stvoriti mogućnosti da neposredni proizvođači i omladina u što većoj meri steknu znanja iz poljoprivrede*, pri čemu značajnu ulogu treba da igraju i prosvetni radnici u selu.

U periodu 1957—1959. godine kada je započeo intenzivan razvoj naše poljoprivrede, kada su u nju investirana značajna sredstva, Tito poručuje učesnicima Prvog kongresa poljoprivrednih inženjera i tehničara Jugoslavije (19. novembra 1957. godine):

»Želio bih i sam da kažem, da u sprovođenju naše politike u oblasti poljoprivrede smatram izuzetno važnom ulogu poljoprivrednih stručnjaka, koji treba svojim trudom, zalaganjem i sa punim poverenjem u neograničene mogućnosti proizvodnje u poljoprivredi da doprinesu modernizaciji i unapređenju naše poljoprivrede, a time i povećanju prinosa i ukupne poljoprivredne proizvodnje. U izvršavanju ovih zadataka poljoprivredni stručnjaci mogu računati na pomoć i podršku svih društvenih snaga naše zemlje, kao i na moju ličnu potporu.«

Tito je često ukazivao da su za uspešan razvoj naše poljoprivrede bazirane na novim osnovama, potrebni sposobni, kreativni i idejno-politički jasno opredeljeni kadrovi. Perspektivu jugoslovenske poljoprivrede Tito vidi u razvoju krupne proizvodnje, u brzom razvoju proizvodnih snaga, porastu produktivnosti rada, specijalizaciji proizvodnje, raspodeli dohotka prema rezultatima rada, te u uspostavljanju i razvijanju samoupravnih socijalističkih odnosa. Za uspešan i stabilan razvoj poljoprivrede potrebno je izgrađivati i razvijati prerađivačku industriju, organizovati efikasan promet i obezbeđivati stabilno tržište poljoprivrednih proizvoda.

Ove poslednje Titove misli — izrečene još 29. maja 1957. na Savetovanju o razvoju poljoprivrede u Makedoniji — upravo sada i ostvarujemo kroz razvoj agroindustrijskog kompleksa.

* * *

Danas, kada nastojimo da oživotvorimo načela Ustava SFRJ i Zakona o udruženom radu. kada udruženi rad postaje osnovna kom-

ponenta daljeg privrednog i društvenog razvoja, kada se u oblasti poljoprivrede borimo za organizovanje i razvoj agroindustrijskog kompleksa, za udruživanje individualnih zemljoradnika na dohodovnim i samoupravnim načelima, za njihovo povezivanje u sistem ukupnog udruženog rada, danas kada ostvarujemo reformu obrazovanja i u poljoprivredi — stavovi druga Tita o razvoju poljoprivrede i sela imaju trajnu vrednost, i dolaze nam kao dragocena pomoć u rešavanju složenih problema daljnjeg razvoja naše poljoprivrede i socijalističkog preobražaja sela.

tito about agriculture

Summary

Tito has spoken and written about the problems of agriculture and village in the context of wider economic and social questions. However, his views and attitudes towards various questions had a significant influence upon the determining of directions of development of Yugoslav agriculture as well as the character of measures of agricultural policy.

Constantly Tito has pointed out to the importance of agriculture in the total economic development of this country, bearing in mind the favourable natural and socio-economic conditions for the development of this field of material production.

He has accentuated the part played by the village and rural population in the Yugoslav revolution, he has pointed out to the importance of unity between the working rural population and the working class in building up of the country and the socialist society, to the prospects of rural population and small commodity production in the process of socialist transformation of small commodity production. Rural households as its carriers cannot be expropriated.

In the process of socialist transformation of agriculture Tito has ascribed particular importance to integration and co-operatives as to organizations, which should and can enable the development of large-scale production in the village, and which reestablish and develop the self-management socialist social relations.

Тито о сельском хозяйстве

Резюме

О проблемах сельского хозяйства и села Тито говорил и писал в контексте более сложных экономических и общественных вопросов. Однако, его идеи и позиции по многочисленным вопросам оказали существенное влияние на направленность развития сельского хозяйства в нашей стране, характер и содержание мероприятий аграрной реформы.

Тито постоянно и убедительно говорил о значительном месте сельского хозяйства в совокупном экономическом росте нашей страны учитывая существующие благоприятные природные и общественно-экономические условия для развития этой сферы материального производства.

Тито подчеркивал и постоянно выдвигал на первый план роль села и крестьянства в нашей революции, указывал на решающее значение союза трудящегося крестьянства и рабочего класса в строительстве страны и социалистического общества, на перспективы крестьянства и мелкотоварного производства в процессе социалистического преобразования мелкотоварного производства, на важность крестьянских хозяйств являющиеся носителями этих изменений, не умаляя их роль и значение.

Тито считал, что в процессе социалистического преобразования сельского хозяйства особую роль сыграли объединение труда и кооперативы как организации которые должны и могут способствовать развитию крупного производства в селе, введению и распотранению социалистических общественных отно-

For a successful development of agriculture and agricultural production the volume of investments in this field of production is particularly important as well as the effective utilization of means and the presence of staff — professionally qualified and ideologically and politically clearly decisive for the development of agriculture and transformation of village upon self-management socialist basis.

Tito has seen the prospects of Yugoslav agriculture in the development of large-scale, specialized, highly-productive commodity production, which is realized through the simultaneous development of self-management socio-economic relation, where working people independently decide upon the conditions and results of their work.

Translated by Đurđica Topolnik

шений основанных на самоуправлении.

Для успешного развития сельского хозяйства и сельскохозяйственного производства особое значение имеет объем капиталовложений в эту область производства, эффективное распределение и использование средств и наличие квалифицированных кадров с идейно-политическими предпосылками, которые являются носителями определенных общественных функций в процессе развития сельского хозяйства и преобразования села на социалистических основах развития самоуправления, как новой формы организации общественного труда.

Перспективы дальнейшего развития югославского сельского хозяйства Тито видел в развитии крупного, специализированного, товарного, высокоразвитого производства осуществляемого по мере развития самоуправленческих общественно-экономических отношений в которых трудящиеся — непосредственные участники самоуправления, самостоятельно распоряжающиеся условиями и продуктами собственного труда.